

دەنگى پىي ھەماس لە عىراق

د. ياسىن تەھا، پىپۇر لە مېژووى ئابىنزا ئىسلامىيەكان و شارەزا لە كاروبارى عىراق

لە چەند ھەفتەى رابردودا ھەوالى ميوانداريکردنى بزوتنەوہى ھەماسى فەلەستىنى لە عىراق، بوو بە نيوەرۆكى چەند راپورتىكى بيانى و عەرەبى؛ بەپىي ھەندىك ھەوالى پشتراستكراوہيش بزوتنەوہكە ئۇفيسىكى پەيوەندى لە عىراقدا بەكردهىي كردۆتەوہ. ئەم شروڤەيە لەبارەى زەمىنە و ليكەوتەى ئەم پيشھاتە گريمانكراوہيە لەسەر ئاستى عىراق و رۆژھەلاتى ناوہراست، ھەلوپستە دەكات.

دەنگۆكانى گواستەوہى ھەماس بۆ عىراق

رەنگە رۆژنامەى “نا ناشيونال” كە ميدىايەكى ئىماراتىيە و بە زمانى ئىنگلىزى بلاو دەبىتەوہ، يەكەمىن ھۆكارى بلاوكردەوہ بىت كە باسى لەوہ كرد سەركردەكانى ھەماس پلانى جيھىشتنى دۆحەى پايتەختى قەتەريان بەرەو عىراق ھەيە. رۆژنامەكە، كە بارەگاكەى لە شارى لەندەنە، لە زارى سەرچاوەكانىيەوہ بانگەشەى ئەوہيشى كردوہ ھكۆمەتى عىراقى لەسەر ميوانداريکردنى ھەماس لەسەر خاكەكەى رازى بوو؛ بە شيوەيەك كە ئىران “لە رىگەى بالەكانىيەوہ” ئەركى پاراستنى نووسىنگە و كادرانى بزوتنەوہ فەلەستىنيەكە بگرىتە ئەستۆ لە بەغدا. بە گوڤرەى راپورتى رۆژنامەكە تيمە ئەمنى و لۆجستىيەكانى ھەماس ھاتوونەتە بەغدا بۆ ئامادەكارى؛ لەسەر ئاستە سىياسىيەكەيشى “ئىسماعيل ھەنيىە”ى سەرۆكى مەكتەبى سىياسىيە ھەماس و نوينەرانى ئىران و عىراق گەفتوگۆى بابەتەكەيان كردوہ. پەرلەمانتارىكى ناسراوى عىراق كە سەرۆكايەتتى حزبىك دەكات و نزيكە لە گروپە چەكدارەكان، ئەم زانىارىيانەى پشتراست كردۆتەوہ؛ باسى لەوہيش كردوہ ئىسماعيل ھەنيىە و محەمەد شىاع سوودانى لەو بارەيەوہ بە تەلەفۆن قەسەيان كردوہ. لە سەرھاتىشدا بزوتنەوہ فەلەستىنيەكە ئامادەكارى دەكات بۆ ئەوہى وەك دەسپىك ئۇفيسىكى ميدىايى لە عىراقدا بكاتەوہ[1].

ئەم راپورتە و سەرچەم ئەو ھەوالانەى تر كە باس لە گواستەوہى ھەماس دەكەن بۆ عىراق، لە دۆخىكدايە تەشەنەيان كرد كە سى پيشھاتى ھەنووكەيى ھەبوون:

يەكەم: كەردنەوہى ئۇفيسىك لەلایەن بزوتنەوہى ھەماسەوہ لە بەغدا و نزيك لە فرۆكەخانەى پايتەخت؛ ھەرەھا سەردانكردى ئەو ئۇفيسەيش لەلایەن ھەندىك ھىزى سىياسىيە عىراقىيەوہ بەئاشكرا[2]. بەپىي ئەو زانىارىيانەيشى بەردەستن، ئۇفيسەكەى ھەماس بۆ پەيوەندى و كارى راگەياندنە، نووسىنگەكەيش رەزامەندىيە فەرمىيەكانى ھكۆمەتى عىراقى ھەيە[3]؛ بەلام باوہرپىك ھەيە ئەمە سەرھتا و تاقىكردەوہ بىت بۆ ئەگەرى گواستەوہ لە داھاتوودا، يان لە كاتىكدا پىويست بكا و، سەرھاتىش بەم ھەنگاوە دەستى پى كردوہ.

دووەم: چەقبەستنى دانوستانى ئاگرەبەست و گوڤرەوہى گىراوہكان لە نيوان ھەماس و ئىسرائىلدا؛ لە نيوەندىشيدا باس لەوہ كرا گوايە قەتەر كە ولاتى نيوانگر (وسيط) و لە ھەمان كاتدا ميواندارىيە بالى سىياسىيە ھەماسيش دەكات، ناچار بوو لەژىر گوشارى ئەمريكا و ئىسرائىلدا ھەماس ناچار بە

گواستنه وه بکات ئەگەر هات و مل بۆ ئاگر بەست کەچ نەکات [4].

سێیەم: قسە یەکی تر هەبێت کە هەماس خۆی هەوای و دەنگۆی گواستنه وه ی گریمانکراوی بۆ عێراق وەک کارتێ گوشار بەرامبەر قەتەر و ولاتانی تر بەکار دەهێنێت بۆ ئەوێ زۆر نەخریتە ژێر گوشاره وه؛ هەر وه ها دەیه وێت و پێنە یەکی وا دروست بکات کە ئەگەر قەتەریش نەبێت، ئەوێ جێگره وه ی هەبێت و بنکە ی سەر هەکی خۆی بۆ عێراق دەگوازیته وه [5].

دەشیته پێش هاتی یە کەم و سێیەم لەوی دیکە پێتیچووتر بن و هەوای کردنه وه ی ئۆفیسە بچووکە کە ی هەماس لە بەغدا کرابێتە بۆمیکی دووکە لینی گەرە بۆ دروستکردنی و پێنە ی کە هەماس جێگره وه ی قەتەری هەبێت، ئەگەر نا هاتن بۆ عێراق بەو ئاسانییە نییە؛ چونکە پاراستنی ئاسایشی هەماس و بریاری ئەمنی و سیاسی لە عێراق ئالۆز و فرەجە مسەرە و زۆر هاندەر نییە بۆ ئەوێ هەنگاوی لەو شێوه یە بە پێلە بەهاو پێژریت. لەم بەینە ی شیدا ژمارە یە ک بەرپرسی ئەمنی و سیاسی عێراق کە هەلگری سێفەتی فەرمین لە لێدوانی جیا جیادا، بۆ میدیایەکی قەتەری زانیارییەکانی رۆژنامە ئیماراتییە کە یان رەت کرده وه و بە ناپراست دایانە قەلەم، بەبێ ئەوێ زۆر بچنە ناو وردە کارییە وه [6]. دوا ی ئەوێش، لەسەر ئاستی جیا جیا بەرپرسی عێراقییەکان. لە نیویشیاندای وەزیری دەر وه. جەختیان لەوێ کرده وه ئاگاداری بریاری گواستنه وه ی هەماس نین بۆ عێراق، بەبێ ئەوێ بچنە وردە کاریی ئەوێ ئاخۆ بریاری کردنه وه ی ئۆفیسە کە راستە یان نا. لای خۆشییە وه بزوتنه وه کە لە رێگە ی ئەندامیکی مەکتەبی سیاسییە وه (عیزەت رەشقه) تەنیا رەتی کرده وه بنکە و بارە گاکانی لە قەتەر وه بۆ عێراق بگوازیته وه [7].

زەمینه و پالنه ی گواستنه وه ی گریمانکراوی هەماس بۆ عێراق

ناکریت باس لە گواستنه وه ی هەماس بۆ عێراق بکریت، بەدەر لە کاریگەریی ئێران و هاوکێشە هەر پێنە ی تیبە کە ی ناوچە کە؛ ئەمە یش لە دوو گۆشە نیگی جیاوازه وه: یە کە میان پە یو هندی بە هیزی هەماس و ئێران کە لە پاش هیرشێ ئۆکتۆبەری 2023 وه لە هەموو کات زیاتر پتەوتر بوو. دوو هەمیشیان هەژمونی زۆری ئێرانە بەسەر بریاری ئەمنی عێراق و مەحالی بوونی سەرگرتنی وه ها هەنگاویکە دوور لە کاریگەریی و رەزامەندی ئەو بەلە چە کدار و پیکهاته سەربازیانە ی کە ئە جێندای “بەرە ی موقاوەمه ی ئێرانی جیبە جی دەکەن. لە دەر وه ی ئەمە یش بە شێوه یەکی گشتی چەند فاکتەر و پالنه یکی تری ئەم هەنگاوه بەر دەستن، کە دەشیته بەم جۆرە بخرینه روو [8]:

– لیکه و تەکانی جەنگی غەززه کە نەخشە ی سیاسی و هاو پە یمانی تیبی ناوچە کە ی گۆرپوه، لەم نەخشە یە ی شیدا عێراقی گروو پە چە کدارەکان بە تەواو هتی هاو پە یمانی هەماس و فەلەستینە دژی ئیسرا ئیل و ئەمریکا. ئەمە یش کۆدەنگی سیاسی و فەرمی لەسەر نییە و حکوومەت لە هەول دایە لە پێگە یەکی مامناو هندی کێرکی و مەملانیکە دا بوە سته یته.

– بیزار بوونی قەتەر لە بارگرا نییەکانی میوانداریکردنی بالی سیاسی هەماس، بە تاییهت کە بە شە سیاسییە کە ی کاریگەری لەسەر بە شە سەربازییە مەیدانییە کە ی کەمە لە غەززه و کەرتی رۆژاوا؛ ئەمە یش وای کردووه زۆر جار نیوانگرییەکانی قەتەر کێشە ی بۆ دروست ببیت یان لە ئەمریکاوه بخریتە ژێر هەلمەت و رەخنە و، بە دال دەدانی تیرۆر تۆمەتبار بکریت و داوای سزادانی بکریت.

– ھەۋلى ئىران بۇ پارىژگار يىكردن لە يەكئىتىيە ھەماس و كۆكردنەۋەي پارچە جىاجىاكانى لە رېگەي بەغداۋە ۋەك پائتەختىكى عەرەبى.

– ھەۋلى ئىران بۇ قۇرخكردنى مەسەلەي فەلەستىن لە رېگەي پالپشتىكردنى رەھاي ھەماسەۋە؛ لەم ھەۋلەيشدا ئىران لە بەردەم راي گشتىيە عەرەبى و ئىسلامى، پشتىوانىكردنى فەلەستىن بۇ بەھىزكردنى پېگەي خۇي و ئىحراجكردنى ۋلاتانى عەرەبى و كەنداۋ بەكار دەھىنئىت.

– گونجاۋىي بەغدا ۋەك پېگەيەكى مامناۋەند لە جەنگى بەۋەكالەتدا؛ چونكە گواستنەۋەي ھەماس بۇ بەغدا، راستەۋخۇ دەيكاتە بزۋوتنەۋەيەكى ئىرانىي پەتى. بەمەيش ھاسۋىي جىھانى سوننە لە دەست دەدات و دەچىتە خانەي بالە ئىرانىيەكانەۋە.

لېكەۋتەكانى گواستنەۋەي ھەماس بۇ عىراق

يەكەم سەرنج لەسەر ھاتنى گرىمانكراۋى ھەماس بۇ عىراق، دەشىت تىۋەگلانى عىراق بىت لە قەيرانى ھەرىمايەتى و نىۋەدەۋلەتى؛ بەۋ پىيەي ھەماس لە لىستى ھىزە بىزراۋەكانى ئەمريكادايە. ھاۋكات لەگەل ئەمەيشدا ئەم چەند لېكەۋتەيە چاۋەرۋانكراۋە:

– دەشىت ھاتنى ھەماس بۇ بەغدا، عىراق بخاتە جەمسەرى دژەرۋژاۋا و لە ھەمان كاتىشدا بىكاتە ئامانجى گوشار و گەمارۋ و سزاي دارايىي ئەمريكى و دامەزراۋە ئەۋروپىيەكان. ئەمەيش كاريگەرىي لەسەر بەھاي دراۋەكەي و ئابۋورىيەكەي دەبىت. لەمەيشدا سەرچەم پېكھاتە و بەشەكانى عىراق باجەكەي دەدەن. بە ھەرىمى كوردستانىشەۋە.

– ئەگەرى زال ئەۋەيە ھەبۋونى ھەماس لە عىراق، دوۋچارى ھىرشى سەربازى و ئاسمانىي فېرۋكەكانى ئىسرائىلىشى بكاتەۋە لەسەر شىۋازى باشۋورى لوبنان كە ئىستا بەھۋى پشتىوانى لە جەنگى غەزە بوۋەتە گۆرپانىكى كراۋەي جەنگى رۋژانە[9]. ي لەۋ كاتەشدا پەرچەكردارى گروپە شىيەيەكان بۇ سەر بەرژەۋەندىيە رۋژاۋايىيەكان چاۋەرۋانكراۋە؛ لەمەيشدا ھىچ گەرەنتىيەك نىيە كوردستان بەدەر بىت.

– بەپىي ھەندىك لىكدانەۋە، ئەگەر عىراق دالدى ھەماس بدات، كىشە بۇ ھاسەنگى عەرەبى و ئىسلامىش دروست دەكات و لەگەل كەنداۋ و مىسر و سعوودىاش دوۋچارى كىشەي دەكاتەۋە، چونكە ئەۋ ۋلات و لايەنانەيش پەيۋەندىدارن بە دۋسىەكە و، پىرارى تاكلايەنە لەم بۋارە كاريگەرىي لەسەر ئاسايشى ئەۋ ۋلاتانەيش ھەيە؛ بەتايبەت ئەگەر بىت و مىۋاندارىيەكەيان لەلايەن ئەۋ گروپانەۋە بىت كە نەپارى ۋلاتانى عەرەبىن[10]. گرژىيەكانى ئەم دۋايىيەي گروپەكان و ۋلاتانى ئوردن و كوئىتىش نمونەيەكى بەرچاون.

– لەسەر ئاستى ناۋخۇيى، كۆدەنگى لەسەر مىۋاندارىكردنى ھەماس نىيە. باۋەرپكى زالپىش ھەيە كە كورد و سوننە دژى ئەۋ ھەنگاۋە بن؛ بەۋ پىيەي دەچىتە خانەي بەھىزكردنى كارتى شىيەي سىياسى و چەكدارەۋە، ھەروەھا دەبىتە ھۋى توۋرەكردنى ئەمريكى و قوۋلكردنەۋەي ناكۆكى لەگەلى. جگە لەۋەيش بارگرانىي سزاي دارايى بۇ ۋلاتەكە دروست دەكات كە تىپدا ھەموو لا دەبنە قوربانى.

– ئەگەر ھەماس ھاتە عىراق، ئەۋە لەژىر چەترى گروپە چەكدارەكاندا دەبىت. ئەمەيش لەسەر حىسابى ھكۈومەت و تىۋەگلانە لە جەنگى مىحوەرەكان، بەتايبەت كە ھەندىك لەۋانە بەئاشكرا ناپشارنەۋە كە سىنگ

بۇ بەندوباوۋە ئەمىرىكىيە كان دەردەپەرپىنن و مىواندارى چالاكىيە كانى بزوتنەۋە فەلەستىنىيە كە دەكەن [11].

– مەترسىيە كى ترى نىشتە جىكردى بزوتنەۋە ى حەماس لە عىراق، ئەگەرى زىادبوونى چالاكىيە ھەۋالگىرىيە كانى ئەمىرىكا، ئىسرائىل، ئىران و ولاتانى دىكەيە؛ بە جورىك عىراق دەكەتە گورەپانى سىخوپرى ولاتانى پەيوەندىدار [12].

– دەشىت تىۋەگلانى گروپە شىعەكان لە پەنادانى حەماس، سوودى سىياسى و دىپلۇماسى بۇ ھەرىم ھەبىت؛ بەۋ پىيەى بەشە نىكەكە دەبىت لە ولاتانى رۇزاۋا. لە ھەمان كاتدا ئەگەرى ئەۋەش ھەيە بكرىتە ئامانجى ھەلمەتى سىياسى و مىدىيى و تەنەت سەربازىش، بە پاساۋى ئەۋەى پىشتىۋانى كىشەى فەلەستىن ناكات، ئەگەر پىشۋازى لە ھاتنى حەماس بۇ عىراق نەكات.

حەماس و ئىران

ئەگەرچى بزوتنەۋەى حەماس بە شىۋەيەكى فەرمى لە سالى ۱۹۸۷ ۋەك بزوتنەۋەيەكى “بەرگىكار” فەلەستىنى لە ھەناۋى كۆمەلى “ئىخوان موسلىمىن” ھەۋە راگەيەنراۋە، بەلام بەھۋى چالاكىيە كانىيەۋە دزى ئىسرائىل لە راپەرىنى فەلەستىنىيە كاندا لە سالى ۱۹۹۰ بانگەپىشتى تاران كراۋە و، لە سالى 1991 ئۇفىسى لە ئىران كرىۋتەۋە. بەھۋى گوشارى رۇزاۋا و ئەمىرىكاش بۇ سەر ئىران، چ بەھۋى دۇسىيە ئەتۆمى يان پرسەكانى ترەۋە، ئىران لە رىگەى حەماسەۋە ۋا پىشان دەدات كە كلىلى ھەندىك قەيرانى رۇژھەلاتى ناۋەرەستى بەدەستەۋەيە و، بەبى تارانش ئەۋ قەيرانە چارەسەر ناكرىن، لەۋانەش پرسى ئالۇسكاۋى فەلەستىن. ئەمەش جىا لەۋەى ھىز بە ئىران دەبەخشىت، ئەگەرى رۋوبەروبوۋنەۋەش لەسەر خاكى ئىران كەم دەكەتەۋە و كىشەكانى ھەناردەى دەرەۋە دەكات [13].

يەككى تر لەۋ ھۆكارانەى ۋا دەكات ئىران دەستبەردارى حەماس نەبىت و ھەۋلى پەنادانى لە عىراق بدات، گرنگى پەيوەندى و ۋابەستەيى حەماسە ۋەك بزوتنەۋەيەكى سوننە لەگەل كۆمارى وىلايەتى فەقىھى ئىرانىدا. ئەمەش پالپىشتىيەكى جورايەتىيە بۇ ئىران كە لە كىبرىكىيەكى كراۋەى شەرعىيەت و مەزھەبىدايە لەگەل ولاتانى عەرەبى و ئىسلامى؛ بەھۋى ئەۋەشى مىحوەرى كارىگەرى عەرەبى (كەنداۋ _ مىسر) بەرژەۋەندىيەكانىان زياتر لەگەل ئەمىرىكا و ئىسرائىلدايە، ئىران دەرەفتى زياترى ھەيە حەماس بكاۋە يەككە لە ئامرازەكانى خۆى، بەۋ پىيەى دەرەفت و پىشتىۋانى ترى نىيە. ھەر بەم ھۆيەشەۋە لە ئىستادا حەماسىش ئەندامىكە لەۋ بەرەيەى كە عىراقى گروپە چەكدارەكان و حزبوللاى لوبنان و كۆمەلى ئەنساۋوللاى حوسى لەخۇ دەگرىت و پىكرا پىيان دەوترىت “بەرەى موقاۋەمە”؛ لەنىۋ ئەم بەرەيەشدا بەتەنیا حەماس ھىزىكى سوننەيە.

ھەر بەم ھۆيەشەۋەيە بەرپىرسانى ئەمىرىكى و ئىسرائىل مەزەندەى ئەۋە دەكەن، ئىران سالانە لانى كەم ۷۰ بۇ ۱۰۰ مىلۇن دۇلار بۇ حەماس دابىن بكات. پىشتىرىش ئىسماعىل ھەنىيە سەركرەدە لە بزوتنەۋەى حەماس لە سالى ۲۰۲۲ لە چاۋپىكەۋتتىكدا لەگەل كەنالى جەزىرە باسى لەۋە كرىبوو كە، بزوتنەۋەكەى سالانە ۷۰ مىلۇن دۇلار لە ئىران ۋەردەگرىت. دوا بە دواى ھىرشى حەماسىش بۇ سەر ئىسرائىل لە ئۇكتۇبەرى ۲۰۲۳، خەزىنەى ئەمىرىكا مەمەد نەسروللا، كادرى حەماسى نىشتەجىي قەتەرى خستە لىستى سزاكانىيەۋە. ناۋىراۋ پەيوەندىيەكى نىكى لەگەل ئىران ھەيە و دەستى ھەبوۋە لە گواستەۋەى دەيان مىلۇن دۇلار بۇ حەماس؛ جگە لەمەش خەملاندنە ئەمىرىكىيەكان باس لەۋە دەكەن بەھۋى پالپىشتىكردى ئىران بۇ حەماس و

بنياتناني توانا سەربازىيەكانى، ھەماس تۋانىۋىيەتى ھېرشەكانى سەر ئىسرائىل لە 7 ئۆكتۇبەرى 2023 ئەنجام بەدات[14].

كۆبەند

گۋاستنەۋەى بىنكە سەركىيەكانى ھەماس لە قەتەرەۋە بۇ عىراق، يەككە لە ئەگەرە كراۋە و بژاردە پىتچۈۋەكانى قۇناغى ئايىندە و، ھاۋكات لەگەل ئەۋەيشدا بىر يارىكى ئاسان و بىكىشە نىيە و تا ئىستا تەنيا لە چۈرچىۋەى دەنگۇ و شەپرى مېدىيىيى ھىزە كارىگەرەكانى رۇژھەلاتى ناۋەراستدايە. ئەم بزۋوتنەۋە فەلەستىنىيە لە ئىستادا لە پىگەى ئۇفېسىكى پەيوەندى و مېدىيىيەۋە بەكردىيى ھاتوۋەتە ناۋ بەغداى پايتەختەۋە؛ ھاتنەكەيشى بۇ عىراق دەرھاۋىشتە و لىكەۋتەى پەيوەندىيى بەھىزى بزۋوتنەۋەكەيە بە ئىرانەۋە كە بىنكەى سەرەكىيى “مىحوەرى موقاۋەمە”يە. ھاتنى ھەماس بۇ عىراق بى لىكەۋتە ناپىت و ھەندىك لەۋانەيش دەشپت كارىگەرىيان لەسەر ھەرىمى كوردستان ھەبىت، چ ۋەك بەشپك لە عىراق، چ ۋەك ھەرىمىك كە بەرژەۋەندىيى زۇرى لەگەل نەيارانى “بەرەى موقاۋەمە”دا ھەيە.

<https://bit.ly/3W1kJpd> [1]

<https://bit.ly/4eYnK2h> [2]

<https://bit.ly/4cXIWUm> [3]

<https://bit.ly/3Y3QbWq> [4]

<https://bit.ly/3Y3QbWq> [5]

<https://bit.ly/4bFptXu> [6]

<https://bit.ly/3S5jIRm> [7]

<https://bit.ly/4eUhPvf> [8]

<https://bit.ly/4eUhPvf> [9]

<https://bit.ly/4eZHbaY> [10]

<https://bit.ly/4d06bgk> [11]

<https://bit.ly/3XWFGnV> [12]

<https://bit.ly/3LHhqyV> [13]

<https://bit.ly/4cGS2oO> [14]